

Opgave: HJARBÆK FJORD

Der ønskes en diskussion af, om landbruget har krav på erstatning i forbindelse med en saltvandsløsning for Hjarbæk Fjord.

Sagens baggrund

De miljømæssige forhold ved Hjarbæk Fjord har i en årække ikke været tilfredsstillende i relation til de interesser, der er knyttet til fjorden. Viborg amtsråd udførte i 1981-82 et undersøgelses- og udredningsarbejde, hvis resultater fremgår af rapporterne "Hjarbæk Fjord Undersøgelsen 1981-82" (9 bind). På baggrund heraf besluttede amtsrådet at bibeholde den ferskvandsindsletning i Hjarbæk Fjord, som blev skabt ved Virksunddæmningsanlægget i 1966. For at forbedre tilstanden i fjorden besluttedes endvidere at gennemføre omfattende renningsforanstaltninger.

Efter at et nyt undersøgelsesprogram blev vedtaget i april 1986, har Viborg amtsråd i december 1986 besluttet, at der skal gennemføres en saltvandsløsning for Hjarbæk Fjord. Dette kan ske på to måder, nemlig dels som en sluse - dels som en brosløsning. Beslutningen herom er endnu ikke truffet, men det er klart, at valg af løsning vil have afgørende betydning med hensyn til omfang og konsekvenser for de arealer, som påvirkes, smh. nedenfor.

Nærmere om landbrugets stilling

Det fremgår af sagen, jf. planforslaget til "Hjarbæk Fjord Undersøgelsen 1981-82", at det oprindelig var tanken at udføre en bro over Virksund, men at projektet af hensyn til de landbrugsmæssige interesser blev ændret til det dæmningsprojekt, som blev gennemført i årene 1963-66. Der blev i forbindelse med projektændringen ydet tilskud i henhold til landvindingsloven på 260.000 kr., og det var oprindeligt bestemt, at 50% heraf skulle være lodsejerbidrag. Lodsejerandelen, der af ikke-oplyste grunde senere nedsatte til 55.000 kr., blev dog betalt af Viborg amtsråd i 1976 til fuld afgørelse, da opkrævning af lodsejerbidrag ville have indebåret betydelige udgifter til udarbejdelse af grundlag for fordeling på de enkelte lodsejere.

Ved etableringen af dæmningen opnåede landbruget i Hjarbæk Fjords randarealer forbedrede dyrkningsforhold. Højvandet i fjorden er formindsket betydeligt såvel i hyppighed som i størrelse i overensstemmelse med det gældende sluseregulativ, der bygger på de principper, som lå til grund for tilskuddet efter land

vindingsloven. De oversvømmelser, som forekommer, er ferskvandsoversvømmelser, hvis skadevirkning er begrænset, og de lavere arealers karakter af strandenge er nu helt forsvundet.

Med hensyn til Hjarbæk Fjords reelle status bemærkes, at fjorden fortsat henhører under søerjuridiet. Endvidere er fiskeriet i fjorden fortsat omfattet af saltvandsfiskeriloven.

Hvis der vælges en sluseløsning, anlages ca. 400 ha af de lavliggende arealer beliggende direkte til fjorden at blive berørt af saltvandsoversvømmelser, ligesom fjordvandet ikke længere vil kunne udnyttes til vanding.

Vælges brosløsningen, må det lægges til grund, at ca. 1700 ha, der er beliggende under kote 1,80 m, og som hidtil har haft gavn af dæmningen, i større eller mindre omfang vil blive udsat for oversvømmelse med saltvand. De landøkonomiske fordele, som dæmningen faktisk har medført, er nærmere belyst i Viborg Amtslægekommisitetens Foreningsredogørelse af 28. april 1982, jf. bilag nr. 15 til "Hjarbæk Fjord Undersøgelsen 1981-82". Heraf fremgår, at 500 ha af de 1700 ha, der allerede var indtaget, har opnået en sikring og besparelse på vedligeholdelsen af de bestående diger. Af de øvrige 1200 ha er ca. 500 ha blevet dyrkningsarealer, og de resterende 700 ha er lavere liggende arealer, hvor der endnu kan ske oversvømmelser. Det sker dog sjældent og nu kun med ferskvand. Arealerne er derfor bedst egnede for græs, og det er da også den allovervejende afgrøde.

Der er næppe tvivl om, at der vil blive rejst krav om erstatning fra landbrugets side, hvad enten der vælges en sluse- eller en brosløsning. Om kravets størrelse kan der kun gisnes. Viborg Amtslægekommisitetens Foreningsredogørelse af 1982 det samlede merudbytte på de tidligere ubeaknyttede arealer (1200 ha) til 5,9 mill. kr. pr. år, men opgørelsen bygger på vidt set i meget høj grad på et skøn. Det er endvidere usikkert, i hvilket omfang opgørelsen bygger på de potentielle muligheder i området.

Der ønskes bl.a. en stillingslægen til følgende spørgsmål:

Er der tale om et retsmæssigt indgreb i landbrugets interesser?

Kan oversvømmelseskadene karakteriseres som "indgreb i" ejendom, jf. grundlovens § 73? Kan landbruget i den forbindelse kræve sig stillet som ved landvindings i almindelighed? Bør det tillægges betydning, om der er foretaget investeringer i jordforbedring m.v.?

Arealforvaltning

Opgave

- 1) Læs U 1972.603 H (Fur-sagen) og angiv, hvilke kriterier i skønsteorien, der lægges vægt på i dommen.
- 2) Læs Overfredningsnævnet orienterer nr. 184 (Farø-sagen). Hvilke skridt vil du råde lodsejeren til at tage i forlængelse af overfredningsnævnets afgørelse?

H. D. 12. maj 1972 i sag 235/1971

Rigsadvokaten

mod

Molerværk Ludolph Struve & Co. A/S
(hrs. Løber, Århus).

Fredning - Love - Grundlov.

En af et aktieselskab M foretaget gravning af moler på M's ejendom på Fur ansås som en overtrædelse af naturfredningslov nr. 314 af 18. juni 1969 § 46, stk. 1 nr. 1, uanset at der allerede før lovens ikrafttræden foregik gravning i området.[1] Det ved lovreglen skete indgreb i M's virksomhed fandtes ikke at have ekspropriationsmæssig karakter.[2] (*Dissens* med hensyn til begrundelsen). Udtalt, at M i øvrigt havde været pligtigt at rette sig efter lovens forbud, selvom dette måtte antages at være af ekspropriationsmæssig karakter.[3] M ansås med bøde 10.000 kr.

I denne sag blev Vestre Landsrets i U 1971.666 gengivne dom stadfæstet med en forhøjelse af bøden ved sålydende

Højesterets dom.

Den i denne sag af Vestre Landsret afsagte dom er med Justitsministeriets tilladelse indanket for Højesteret af det tiltalte aktieselskab med påstand om frifindelse, subsidiært formildelse, og tillige af anklagemyndigheden med påstand om skærpelse.

I pådømmelsen har deltaget elleve dommere: Trolle, Gjerulff, Tamm, Blom-Andersen, Vetli, le Maire, Hvidt, Helga Pedersen, Schaumburg, Høy-
rup og Thygesen.

For Højesteret har det tiltalte selskab til støtte for frifindelsespåstanden påny anført, at den omhandlede regel i naturfredningslovens § 46, stk. 1, nr. 1, ikke er anvendelig på en fortsættelse af igangværende virksomhed. Forsåvidt § 46 dog måtte finde anvendelse i det foreliggende tilfælde, har selskabet gjort gældende, at indgrebet er så vidtgående, at det begrunder erstatningskrav i medfør af grundlovens § 73 og må kræve en konkret myndighedsakt over for selskabet til præcisering af indgrebets omfang; sålænge en sådan akt ikke foreligger, har selskabet ikke kunnet pådrage sig strafansvar ved at fortsætte gravningen. Et eventuelt strafansvar bør i hvert fald bortfalde eller lempes på grund af undskyldelig misforståelse af retsreglerne, jfr. straffelovens § 84, stk. 1, nr. 3, og stk. 2.

Samtlige dommere udtaler:

Af de i landsrettens dom nævnte grunde tiltrædes det, at det tiltalte selskabs gravning efter lovens ikrafttræden den 1. oktober 1969 er anset som en overtrædelse af naturfredningslovens § 46, stk. 1, nr. 1, uanset at der før dette tidspunkt foregik gravning i det omhandlede område.

Når henses til, at det ved den nævnte lovregel indførte forbud mod ændringer i en ret smal strimmel af terrænet nær kysterne gælder for alle kystejere, tiltrædes det, at det skete indgreb i selskabets virksomhed ikke har ekspropriationsmæssig karakter.

Otte dommere - Gjerulff, Tamm, Blom-Andersen, Vetli, le Maire, Hvidt, Høy-
rup og Thygesen - lægger herved også vægt på, at loven åbner mulighed for ved dispensation fra forbudsreglen, der i almindelighed medfører et forholdsvis begrænset indgreb i ejerretten, at afbøde særlig hårde virkninger for enkelte grundejere, hvilken adgang er benyttet i det foreliggende tilfælde.

Herefter er selskabet - der i øvrigt havde været pligtigt at rette sig efter lovens forbud, selvom dette måtte antages at være ekspropriationsmæssigt - med rette fundet skyldigt som sket, og der findes ikke grundlag for at lempe strafansvaret efter straffelovens § 84.

Bl. a. under hensyn til, at den af tiltalen omfattede gravning efter det foreliggende overvejen-
de er foregået mindre end 50 m fra klintens kant og er fortsat uden hensyn til fredningsnævnets advarsler, findes den i medfør af naturfredningslovens § 66, stk. 1, jfr. stk. 3, forskyldte bøde at burde fastsættes til 10.000 kr.

Skive rets dom vil herefter være at stadfæste.

Thi kendes for ret:

Skive rets dom bør ved magt at stande.

Sagens omkostninger for landsret og Højesteret udredes af det tiltalte selskab, Molerværk Ludolph Struve & Co. A/S.

1. Jfr. bet. nr. 467/1967 om naturfredning II s. 178 og s. 226-27.
2. Jfr. ovfr s. 189 og 192 med henvisninger og Garde i Forhandlingerne på Det 25. nordiske juristmøde (Oslo 1969) s. 294 ff.
3. Jfr. Norsk Retstidende 1918 II s. 282.

184. Vejbyggelinie ved ny vej (§ 47). Støjhensyn. Spm om FN-dispensation efter FST-afslag på flytning af linien. Spm om erstatningsmæssige konsekvenser.

En byplanvedtægt fra 1964 udlagde en ejendom som den østligste del af et større og idag tildels udbygget sommerhusområde. Ejendommen kunne udstykkes i 25 sommerhusgrunde.

Senere blev der i mf af vejlovgivningen reserveret arealer til Farømotorvejen, og ejendommen blev derved omfattet af nfl's vejbyggelinie, således at der uden for byggelinien højst kunne udstykkes 3 parceller. Forbi det planlagte sommerhusområde vil motorvejen forløbe på en 6-13 m høj dæmning.

I 1974 spurgte kommunen vejdirektoratet, om staten ville betale evt erstatninger som følge af en evt ændring af byplanvedtægten, hvorved bl a den omhdl ejendom blev udlagt til offentligt formål. Forespørgslen blev besvaret benægtende, hvorefter kommunen meddelte ejeren, at man måtte være sindet at anbefale udstykning i ovsst m byplanvedtægten.

For ekspropriationskommissionen vedr vejanlægget rejste kommunen i 1977 spørgsmålet, om kommissionen ville ekspropriere de sommerhusarealer, der måtte påregnes at ville blive påført betydelige støj-mæssige ulemper. Det oplystes, at miljøstyrelsen havde fundet dette ønskeligt. Ekspropriationskommissionen fandt imidlertid ikke grundlag for at ekspropriere disse arealer.

Til vejanlægget blev der herefter fra ejendommen og en samme ejer tilhørende nabuejendom eksproprieret ca 2.000 m². Endvidere blev der eksproprieret ret til midlertidig brug af ca 1,7 ha under vejarbejdets udførelse. I 1978 blev der indgået et forlig for ekspropriationskommissionen, hvorefter erstatningen for ekspropriationen, herunder for samtlige ulemper og for udgifter til revision af udstykningsplan m v, skulle udgøre 85.000 kr.

I forliget anførtes, at det var en forudsætning for ejerens tiltrædelse, "at ekspropriationsindgrebet ikke betyder, at antallet af planlagte parceller formindskes".

FST afslog imidlertid i juni 1981 at ophæve vejbyggelinien på strækningen gennem byplanvedtægtens sommerhusområde, jfr nfl § 47, stk 4. Til grund for beslutningen lå bl a udtalelser fra miljøstyrelsen og amtsrådet. Miljøstyrelsen havde anført, at trafikstøjniveauet for området var beregnet til 58-66 dBA og dermed lå væsentligt over det niveau på 50 dBA, som er det maksimale for at fremkalde et tilfredsstillende miljø i sommerhusområder. Amtsrådsud-

valget havde ved flertalsbeslutning frarådet en ophævelse eller flytning af vejbyggelinien under hensyn til de meget betydelige støj-mæssige ulemper, der ville blive påført sommerhusbebyggelsen.

I august 1981 dispenserede FN til udstykning af de 25 parceller. Afgørelsen begrundedes med, at arealet inden anlægget af motorvejen var udlagt til sommerhusområde, og at landskabelige hensyn ikke talte imod en tilladelse.

FST, amtsrådet og Naturfredningsforeningen påklagede afgørelsen til OFN. FST anførte bl a, at FN ikke burde have meddelt en så omfattende tilladelse inden for et sommerhusområde, når FST med den anførte begrundelse netop havde afvist at ophæve vejbyggelinien.

Ejeren gjorde flg synspunkter gældende: Vejbyggelinien indførtes i nfl i 1961 til varetagelse af landskabelige hensyn. Sådanne hensyn kan ikke påberåbes i den foreliggende sag. Vejbyggelinien kan ikke administreres alene ud fra hensynet til støjbekæmpelse og i hvert fald ikke i tilfælde, hvor dette hensyn efter den øvrige lovgivning kun kan tilgodeses ved ekspropriation mod fuld erstatning.

Efter vejlovens § 43 kan der eksproprieres til støjafskærmende foranstaltninger i forbindelse med vejanlæg, og i lokalplan kan fastlægges en "støjbyggelinie", men - efter ejerens opfattelse - i et tilfælde som det foreliggende med den følge, at ejeren efter kommuneplanlovens § 32 kan kræve ejendommen overtaget af kommunen mod fuld erstatning. Ejeren anførte yderligere, at han under henvisning til forudsætningen for forliget for ekspropriationskommissionen ville kræve sagen genoptaget for kommissionen med henblik på at opnå yderligere erstatning, såfremt OFN ændrede FN's afgørelse til et afslag.

OFN udtalte enstemmigt (alle 11 medlemmer):

"Ved ændringen af nfl i 1972 blev der tilvejebragt hjemmel for, at loven også kunne bidrage til, at det menneskelige miljø ikke forringes gennem forurening. En ansøgning om tilladelse efter lovens § 47, stk 1, nr 2, kan herefter afslås alene for

at hindre, at der inden for vejbyggelinien opføres bebyggelse, som vil blive påført støjulemper som følge af trafikken på den pågældende vej. Dette gælder også i et tilfælde som det foreliggende, hvor byggelinien på den omhandlede ejendom ikke fandtes i 1961, da vejbyggelinien indførtes i nfl, og heller ikke ved lovændringen i 1972, men først er kommet til eksistens som følge af et senere vejanlæg.

Det er utvivlsomt, at færdslen på motorvejen vil påføre en bebyggelse på ejendommen store støjmæssige ulemper, og FST har da også med denne begrundelse afvist med hjemmel i nfl § 47, stk 4, at ophæve vejbyggelinien over ejendommen. Der findes herefter ikke grundlag for, at der ved en tilladelse efter § 47, stk 1, åbnes mulighed for en sådan bebyggelse. FN's afgørelse af ... ændres følgelig således, at den ansøgte tilladelse ikke kan meddeles.

Det tilføjes, at det henhører under domstolene at afgøre spørgsmålet om statens eventuelle pligt til at yde ejeren erstatning for en værdnedsgang af ejendommen som følge af vejanlægget eller de trufne afgørelser vedr naturfredningslovens vejbyggelinie."

(Skr af 23/3-82, j nr 1755 B/81).

Som det vil ses, rummede sagen flere ret principielle spørgsmål.

For det første blev det - næppe overraskende (jfr tidligere afgørelser) - antaget, at nfl's vejbyggelinie kan administreres alene ud fra støjhensyn. I fortsættelse heraf blev det antaget, at dette også gælder byggelinien i forhold til nye veje, selv om det byggeliniebelagte areal tidligere var disponeret for bebyggelse.

For det andet lægger sagen op til spm om eventuelle erstatningsmæssige konsekvenser. Ejeren syntes alene at have forestillet sig muligheden for en ekspropriationserstatning efter vejlovgivningen ud fra den betragtning, at det er vejanlægget, som er "skyld i" ejerens tab, imidlertid under henvisning til at vejmyndigheden ved projekteringen og valget af linieføring måtte tage nfl's vejbyggelinie i betragtning. Man kan imidlertid også anskue problemet sådan, at det er staten v/miljøministeriet

som ressortmyndighed for nfl, der i givet fald må sagsøges med påstand om erstatning støttet direkte på grundlovens § 73, fordi det er (administrationen af) nfl § 47, der i det foreliggende tilfælde (måske) har ekspropriativ karakter, sml U 1972, 603 H om nfl § 46. OFN fandt det rigtigst at antyde denne mulighed i sin afgørelse.

Endelig viser afgørelsen, at når FST har afvist at ophæve eller flytte byggelinien, bør FN/OFN ikke være "overinstans" i forhold hertil og i kraft af dispensationskompetencen tillade netop det afslåede.

Det har i øvrigt været uden betydning i sagen, at vejbyggelinien som bekendt er på vej ud af nfl. Ved ændringen af nfl i 1975 blev vejbyggelinien besluttet ophævet, men ikrafttrædelsen af denne ændring blev hen-skudt til miljøministerens bestemmelse. Ophævelsen kan ventes at ske i forbindelse med ikrafttrædelsen den 1/1-83 af den netop vedtagne lov om ændringer i miljøbeskyttelsesloven, hvorefter støjhensyn ved bl a veje vil blive varetaget gennem miljøloven.